Talpas pohár

Bethlen Gábor hercegi rangemelése, illetve a nikolsburgi béke emlékére (?).

Készítés ideje	17. század eleje
Készítés helye	Erdély
Anyag	ezüst
Technika	aranyozott, trébelt, vésett
Méretek	magasság: 13,5 cm súly: 156 g szájátmérő: 8,5 cm
Felirat	címer felett: B.G. 1621
Leltári szám	60.23.1

Leírás

A XVII. századi erdélyi ötvösművészet egy jellegzetes pohártípusának egy változatát reprezentálja az itt bemutatott karcsú, elegáns pohár. Felfelé szélesedő hengeres testét, a talpperem fölött (körülbelül a pohártest alsó negyedében) gyűrűs tagozatok osztják meg.

A pohár eredeti tulajdonosának kilétéhez a pohártestet a szájpere alatti leveles-virágos füzér alatt ábrázolt vésett címer, monogram és évszám vezet el.

A címer – babérkoszorúból font kartusban két, egymással szemben álló madár kiknek nyakát egy nyíl fúrja át – az iktári Bethlen család címere.

A Bethlen család iktári ágának előneve (praedicatum-a) a Bethlen család iktári birtokáról kapta nevét. Az egykori Magyar Királyság délvidéki részén fekvő Temes vármegye egyik része ma Szerbiához míg másik része Romániához tartozik. Ez utóbbi területre esik Iktár (Iktár és Budinc falvak összevonásával ma: Iktár-Budinc, Románia). Első, 1365-ös említésekor egy része Bethlen-birtok volt. A török veszedelem miatt a család kénytelen volt elhagyni otthonát, először a Magyar Királyságban menekült tovább, kelet felé, majd az Erdélyi Fejedelemségben telepedett le, ahor hamar gazdasági és politikai vezetőszerephez jutott. A Bethlen család iktári ágának minden bizonnyal leghíresebb és legfontosabb tagja iktári Bethlen Gábor (1580–1629) erdélyi fejedelem volt, az ő névbetűit rejti a címer fölötti G. B. monogram (Gabriel Bethlen). A Bethlen család iktári ágának János Zsigmondtól nyert címerében két, nyakukon nyíllal átlőtt hattyú áll egymással szemben. Párosukat egy uroborosz fogja körbe (a saját farkába harapó sárkány vagy kígyó, az örökkévalóság, az örök körforgás és folyamatos megújulás jelképe). A család egyes címerábrázolásain (mint a poháron is), az ábrázolás egyes jegyeiben eltér a pontos címertől (például a madarak ábrázolásában pontosságában. etc.) A pohár testén a szájperem alatt a fenti füzér melletti részeken lambrequin-díszítés, (három kartusban madarak) látható (a motívumválasztás, a madarak ábrázolása rímel az iktári Bethlen család címerében látható madármotívumokra).

Az 1621-es évszám valószínűleg az 1621. december 31-én elfogadott nikolsburgi békeszerződéshez kapcsolódik. A Bethlen Gábor erdélyi fejedelem és II. Ferdinánd magyar király között megkötött békeszerződés alapján Bethlen többek között lemondott magyar királyi címéről és visszaadta Ferdinándnak a Szent Koronát, Ferdinánd pedig német birodalmi hercegi címet adományozott Bethlennek, Oppeln és Ratibor birtokával együtt. Emellett haláláig tartóan Bethlen megkapott Ferdinántól hét kelet-magyarországi vármegyét is.

A pohár talán az 1621-es nikolsburgi békének, illetve Bethlen Gábor hercegi rangelemlésének és birtkszerzéseinek állít emléket.

Proveniencia
Ipolyi-gyűjtemény